

- припинити безпрецедентне проникнення на внутрішній ринок імпортованих товарів, у першу чергу тих, аналоги яких виробляються в Україні;
- вжити стимулюючих заходів для підтримки українського експорту;
- надати реальну підтримку малому і середньому бізнесу;
- прийняти спеціальну програму з подолання негативних тенденцій у сфері зайнятості, яка міститиме державний протекціонізм тих галузей, що опинилися в зоні ризику;
- на базі вжитих заходів прийняти доповнення до бюджету 2009 року.

Список літератури

1. Вахненко, Т. П. Фінансова криза в Україні: фактори, механізм, дії, заходи подолання [Текст] / Т. П. Вахненко // Фінанси України. – 2008. – № 10. – С. 3–21.
2. Економіка України за квітень 2009 року [Текст] // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 71. – С. 1.
3. Економіка України за липень 2009 року [Текст] // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 76. – С. 9.
4. Економіка України за лютий 2009 року [Текст] // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 57. – С. 5.
5. Інвестиційний клімат по-українськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.niss.gov.ua>>.
6. Федоров, В. М. Аналіз причин виникнення світової фінансової кризи та її вплив на економіку України [Текст] / В. М. Федоров, В. М. Опарін // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 39–43.

Отримано 30.09.2009. ХДУХТ, Харків.

© Л.О. Мельнік, І.М. Самофал, Т.В. Шершень, 2009.

УДК 339.747:330(477)

К.Ю. Величко, ст. викл.

Л.Л. Носач, асист.

РИНОК ПРАЦІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Розглянуто особливості функціонування світового ринку праці в умовах трансформації економічної системи. Висвітлено сучасні проблеми глобалізації економіки та їх зв'язок з ринком праці.

Рассмотрены особенности функционирования мирового рынка труда в условиях трансформации экономической системы. Определены современные проблемы глобализации экономики и их связь с рынком труда.

The features of functioning of international labor market are considered in the conditions of transformation of the economic system. The modern problems of globalization of economy and their connection are reflected with a labor market.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Характерною рисою сучасного етапу розвитку світового господарства стало стрімке поширення інтеграційних процесів, які вийшли за межі суто економічної взаємодії і охопили галузь соціальних, трудових та культурних відносин між країнами.

Поряд з традиційними ринками товарів, капіталів, технологій набирає сили новий специфічний і неординарний феномен розвитку світового господарства – світовий ринок праці.

Створення ефективного ринку праці, його оптимізація на засадах сучасної, конкурентоспроможної економічної стратегії постають умовами забезпечення сталого розвитку економіки країни, покращення рівня життя населення.

Важливість дослідження процесів становлення та розвитку ринку праці зумовлена, перш за все, стрімким зростанням масштабності цих процесів та їх вагомим впливом на економічний та соціальний розвиток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика питань, пов'язаних з ринком праці, його динамікою у процесі глобалізації економіки, висвітлена у наукових роботах видатних зарубіжних вчених, серед яких варто виділити Р.С. Піндайка, С. Фішера та таких вітчизняних науковців як Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю. М. Похомов, А.Р. Горілий, Л.В. Лісогор, М.І. Гуць та багато ін. Проте, на сьогодні проблеми ринку праці все ще залишаються актуальними і саме тому потребують наукового систематизованого підходу до їх вивчення. Особливо гостро стоять питання, що стосуються вивчення функціонування ринку праці крізь сучасну парадигму глобалізації світової економіки, а також врахування тенденцій та особливостей прояву глобалізаційних процесів з метою вироблення відповідних ефективних механізмів регулювання та підходів, що є дуже важливим аспектом для України на сучасному етапі.

Мета та завдання статті. Мета та завдання даної статті спрямовані на виявлення основних сучасних тенденцій розвитку світового ринку праці на фоні глобалізації світової економіки та на з'ясування проблем, що виникають в сучасних умовах глобалізації ринку праці в Україні та світі в цілому.

Виклад основного матеріалу. Дослідження світового ринку праці стає одним з інструментів ствердження пріоритетності духовних цінностей у розвитку особистості людини, посилення соціальної орієнтації світової економіки та демократизації трудових відносин. Завдяки світовому ринку праці відбувається інтернаціоналізація вимог до умов відтворення робочої сили, життя і праці мільйонів людей у різних регіонах світу.

Функціонування світового ринку праці вимагає створення координаційного механізму перерозподілу робочої сили між різними країнами та регіонами, що сприятиме підвищенню ефективності використання трудових ресурсів та інтенсифікації обміну знаннями і досвідом між народами.

Основна мета функціонування світового ринку праці полягає у створенні сприятливих умов для підвищення рівня життя на основі задоволення потреб людей у професійній та творчій самореалізації, покращення якості освіти, обслуговування та міждержавного спілкування.

Безумовно, серед загальноосвітніх тенденцій на сьогодні найбільш істотною і визначальною щодо перспектив якісно нових змін на ринку праці є економічна глобалізація. Стрімка глобалізація та інтелектуалізація виробництва, ринку й економічної діяльності докорінно змінюють соціально-економічну структуру суспільства, виробничих відносин і, відповідно ринку праці. В умовах глобалізації світового економічного простору інформатизації суспільства, розвиток науки та сучасних технологій поступово перетворюються у вирішальні чинники економічного зростання, а підвищення якості робочої сили, сприятливість її до процесу набуття знань і державне регулювання цього процесу надають можливість отримувати принципово нові переваги у конкурентній боротьбі.

Глобалізація – це категорія, що виходить за межі державних кордонів і набуває постійного й неухильно зростаючого міжнародного переплетіння економік. Економічна глобалізація нині є найістотнішою і найвизначальнішою щодо перспектив соціально-економічного розвитку. Саме вона стає чинником, завдяки якому можна найбільш точно визначати зміст реальних процесів на ринку праці як у всьому світі, так і в окремих країнах. За своєю суттю глобалізація має об'єктивний вплив на світовий ринок праці, а також на відповідні національні ринки, які дедалі більше втрачають свою замкненість та відокремленість. Між ними виникають транснаціональні потоки робочої сили, котрі набувають постійного, систематичного характеру.

Для формування і функціонування світового ринку праці потрібні певні стартові умови, зокрема високий рівень міждержавних гос-

подарських взаємозв'язків, які зумовлені активізацією глобалізаційних процесів. Становлення світового ринку праці є свідченням того, що глобалізаційні процеси світової інтеграції відбуваються не тільки в економічній та технологічній галузях, а й дедалі ширше охоплюють сфери соціально-трудова відносин, які стають глобальними.

Ми згодні з думкою, що сучасні інтеграційні процеси у трудовій сфері вплинули на структуру світового ринку праці і визначили низку тенденцій, які спостерігаються у даний час, а саме:

- посилення глобальної нерівності в оплаті праці;
- структурні зрушення у зайнятості населення;
- зростання мобільності населення;
- дефіцит кваліфікованої робочої сили; скорочення витрат на робочу силу;
- зростання кількості населення і старіння трудового потенціалу;
- розвиток сучасної світової освіти; уніфікація, стандартизація та гомогенність соціальних процесів.

Одним із основних напрямків глобалізації ринку праці на фоні глобалізації світової економіки вважають активізацію процесу трудової міграції.

Трудова міграція – глобальне світове явище. Майже у кожній країні світу, в тому чи іншому ступені, відбуваються міграційні процеси.

Міжнародна міграція населення і трудових ресурсів виникає за наявності значного контрасту в рівнях економічного і соціального розвитку і темпів природного демографічного приросту країн, що приймають і віддають робочу силу. Географічними центрами імміграції є найбільш розвинені країни, такі, як США, Канада, Австралія, більшість західноєвропейських країн, а також країни з високими доходами від продажу нафти та бурхливим економічним зростанням (Саудівська Аравія, Бахрейн, Об'єднані Арабські Емірати, Кувейт, тощо).

Міжнародна міграція населення, характеризується переміщенням робочої сили, як правило, з менш розвинених в економічно розвинені країни на тимчасову роботу з подальшим поверненням на Батьківщину [1, с. 11-14].

Світовий досвід свідчить, що трудова міграція забезпечує безперечні переваги як країнам, що приймають робочу силу, так і країнам, що поставляють її. Але вона здатна породити і гострі соціально-економічні проблеми.

Сьогодні признаються і використовуються наступні позитивні наслідки трудової міграції. Перш за все враховується, що процеси тру-

дової міграції сприяють пом'якшенню умов безробіття, появі для країни-експортера робочої сили додаткового джерела валютного доходу у формі надходжень від емігрантів, а також здобуття ними знань і досвіду. Після повернення додому емігранти, як правило, поповнюють ряди середнього класу, вкладаючи зароблені кошти у власну справу, створюючи додаткові робочі місця.

До негативних наслідків трудової міграції слід віднести тенденції зростання споживання зароблених за кордоном коштів, бажання приховати свої доходи, «витік умів».

З проголошенням незалежності України процеси трудової міграції українців істотно активізувались. У першу чергу стрімкі міграційні потоки в Україні пояснюються складним соціально-економічним становищем, бідністю, неможливістю реалізувати себе на Батьківщині. Звідси випливає, що велика кількість людей, а в більшості жінок неспроможні прогледувати та утримати сім'ю, надати дітям належну освіту, яка в нас теж потребує великих коштів, допомогти літнім батькам. Саме такі обставини змушують наших співвітчизників залишати свою країну.

За оцінками учених-аналітиків понад 30% етнічних українців (понад 20 млн) живуть за межами України і є громадянами інших держав [4, с.63-64].

У таблиці наведено данні, що показують кількість українців, які працюють за кордоном.

Таблиця – Кількість українських громадян за кордоном

Країни-імпортери	Росія	Італія	Іспанія	Чехія	Греція	Канада	Ізраїль	Бразилія	Аргентина	Велика Британія	Туреччина
Імігранти з України,	3 000 000	500 000	400 000	400 000	200 000	150 000	150 000	150 000	100 000	70 000	30 000

Основна їх кількість працює у країнах Європи та Америки. З усіх громадян України, які мешкають за кордоном, владою країн перебування легалізовано близько 500 тис. Решта перебувають там нелегально, що зменшує можливість їх підрахування [6].

На сучасному етапі становлення та розвитку глобалізованої економічної системи міграція стає принципово важливим компонентом зростання населення, адже темпи розвитку та перебудови економіки, ринків праці та умов життя у різних країнах не можуть не впливати

на демографічні зміни у світі.

У липні 2009 р. світове населення досягло 6,8 мільярдів чоловік – на 33 мільйони більше, ніж рік тому, і за приблизними оцінками ООН близько 150 мільйонів людей (або приблизно 2,2% від усього населення планети) живуть в країнах, що не є країнами їх народження [5].

У контрасті зі всесвітніми змінами, в Європі просліджуються дві основні тенденції: зниження темпів зростання населення і збільшення впливу старіння населення на ринок праці. Цифри, підготовлені Евростатом, показують, що між 1975 і 1995 роками населення країн ЄС зросло з 349 до 372 мільйонів чоловік, частка вікової групи з 65 років і вище зросла з 13 до 15,4% [5].

Між 1995 і 2025 роками Евростат приблизно розраховує, що населення ЄС, її основних країн-членів, збільшиться всього на 14 мільйонів чоловік (з 372 до 386 мільйонів), а потім почнеться його скорочення. Але, так або інакше, кількість працездатного населення (у віці 20-64 років) почне знижуватися вже в найближчі 10 років (з 225 млн в 1995 році до приблизно 223 млн у 2025), тоді як група людей у віці 65 років і старше, збільшуватиметься і, як очікується, досягне 22,4% від кількості населення до 2025 року [5].

Немає жодного сумніву, що європейське співтовариство потребує імміграції. Європейці живуть все довше і народжують все менше дітей. Зараз в державах ЄС і країнах – кандидатах на вступ проживає 450 млн чоловік. Без імміграції до 2050 року населення скоротиться і складе менше 400 млн [5]. Євросоюз у цій ситуації не самотній, приблизно те ж відбувається в Японії, Росії і Південній Кореї – там, у майбутньому теж будуть порожні робочі місця, послуги виявляться не до вимоги, виробництво скоротиться, і суспільство виявиться в стані застою. Імміграція сама по собі не вирішує ці проблеми, але вона істотно може сприяти розв'язуванню цих питань. У будь-якому разі кожна країна має право вільно вирішувати, чи приймати їй мігрантів.

В умовах глобалізації великі зміни відбулися у сфері зайнятості. Можна виділити чотири області: це, насамперед, обсяг наявної роботи; умови, на яких цю роботу пропонують; доходи, що дає ця робота, а також гарантії зайнятості й доходу. Інформаційна складова процесу глобалізації дає можливість удосконалити організацію праці й домагатися необхідної гнучкості робочої сили. Виступаючи об'єктивним чинником світового розвитку та усуваючи обмеження на переміщення праці й капіталу через кордони, глобалізація відкриває нові можливості для розвитку економіки, а відповідно і ринку праці України через зростання контактів і зв'язків у сфері економіки, торгівлі, техно-

логій, культури, інформації. Водночас загострення міжнародної конкуренції, зміна економічної ситуації у країні внаслідок поширення інтеграційних процесів впливає на розвиток соціально-трудових відносин, поглиблюючи вже існуючу нерівність між Україною і країнами ЄС у сферах активності праці, її оплати і доходів населення, зайнятості та ринку праці, що обмежує можливості соціального захисту населення України в умовах глобалізації та інтеграції у світову економічну систему. Найбільш ефективними засобами подолання наслідків глобалізації на розвиток соціально-трудових відносин і ринку праці є активне оновлення та удосконалення економіки, більш глибока інтеграція нашої держави у світову економічну систему.

На сучасний етап змін, що відбуваються у сфері зайнятості, істотно впливає світова економічна криза сьогодення. Вона спричинила істотне зменшення обсягів виробництва по всьому світу, що по-своєму призвело до значного скорочення кількості робочих місць, які потребують висококваліфікованої праці. За даних умов, доцільним вважається збереження існуючого трудового потенціалу країни, що можливо тільки за умов досягнення макроекономічної стабілізації, підвищення інноваційної активності економіки, збереження існуючих та створення нових ефективних робочих місць, забезпечення дієвої державної підтримки конкурентоспроможних вітчизняних виробництв.

Сучасний стан ринку праці України в умовах глобалізації демонструє такий показник як безробіття. За даними Державного комітету статистики України, загальна кількість зареєстрованих безробітних у країні в грудні 2008 року становила 844,9 тис. осіб. Цей показник є максимальним за весь рік. Ще в листопаді було зафіксовано 639,9 тис. осіб безробітних. Абсолютне збільшення показника за один місяць сягнуло 205 тис. осіб, відповідно відносне зростання – 32,04%. Реалізація антикризових заходів, спрямованих на подолання безробіття, та сезонний фактор дещо зменшили напругу на зареєстрованому ринку праці. Як наслідок, кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості, скоротилася з 671,0 тис. осіб на 1 липня 2009р. до 622,1 тис. осіб на 1 серпня 2009р [7].

Незважаючи на не заспокійливе становище на вітчизняному ринку праці, за даними вітчизняної статистики, Україна знаходиться серед країн з найнижчим рівнем безробіття. Найвищий рівень безробіття в березні 2009 року зафіксований в Польщі — 11,2%, або 1,75 мільйона чоловік. У польському Мінпраці такий високий рівень безробіття пояснюють, по-перше, сезонністю ряду робіт, в яких зайняті поляки, по-друге, показники по безробіттю підвищили трудові мігранти. З нового року поляки стали масово повертатися на Батьківщину з країн

Західної Європи, ринок праці в яких також попав під скорочення. На думку польських експертів, така тенденція може вилитися для Польщі в 17% безробіття за підсумками 2009 року.

У Ірландії у березні 2009 року кількість громадян країни, що втратили роботу, досягло максимального значення за останніх 40 років – 11% [5].

На третє місце серед країн з найвищим рівнем безробіття виїшла Австралія. У березні 2009 року робочі місця там втратило 52,9 тисяч чоловік. Таким чином, зараз на континенті 650 тисяч людей без конкретного заробітку, що складає 10,9% від працездатного населення.

Проте найвищими темпами як і раніше зростає безробіття в Сполучених Штатах. Кількість безробітних у США перевищила за 13 мільйонів (8,5%), з них 694 тисячі чоловік були звільнені в березні [6].

Рівень безробіття в 16 країнах Єврозони в квітні 2009 року (з урахуванням сезонних коливань) виріс до 9,2% порівняно з 8,9% місяцем раніше і 7,3% за рік до цього. За даними агентства France Presse, такий показник є рекордним за останні майже десять років.

Для всіх 27 держав ЄС в сукупності ці показники склали відповідно 8,6%, 8,4% і 6,8% [5].

Оскільки безробіття у сучасних умовах глобалізації світової економіки виливається у дійсно глобальну проблему, на наш погляд, необхідно шукати додаткової можливості для розширення сфери зайнятості населення. Враховуючи той факт, що попит на товари широкого вжитку і послуги є достатньо високим, а можливості його задоволення незначні, створення нових і розширення діючих підприємств можна вважати досить місткою сферою додаткової зайнятості населення. Але слід враховувати, що розв'язання питань зайнятості, підвищення рівня життя і соціального захисту людей можливо тільки за умов виходу держави з економічної кризи.

Висновки. Основними тенденціями розвитку міжнародного ринку праці є його глобалізація, посилення міграційних процесів, розширення використання міжнародних трудових норм тощо. Це дає змогу стверджувати, що економічна глобалізація має подвійний вплив на ринок праці. До позитивних наслідків глобалізаційного впливу належать створення і підтримання нових робочих місць, внаслідок чого підвищується рівень зайнятості, і відповідно – знижується безробіття. Негативним є зменшення чисельності потенційної робочої сили, що має згубний вплив на економіку. Втягнення України до глобалізаційного процесу – додатковий стимул прискорення системних реформ у

країні, зокрема структурної перебудови економіки, що дасть змогу певною мірою протистояти негативним наслідкам глобалізації.

Список літератури

1. Гайдуцький. А. Масштаби потоків міграційного капіталу в Україну [Текст] / А. Гайдуцький // Вісник НБУ. – 2007. – №4. – С. 11–14.
2. Ионцев. В. А. Международная миграция населения: теория и история изучения. [Текст] / В. А. Ионцев // Диалог. – К., 2005. – 254 с.
3. Ю. Г. Козак. Міжнародна економіка [Текст] / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, В. М. Осіпов. — К. : ЦУЛ, 2008. – 118 с.
4. Гульман. М. Як «відпочивають» українські заробітчани [Текст] / М. Гульман // Вісник податкової служби України. – 2007. – №14. – С. 63–64.
5. Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/index_en.htm>.
6. Електронна версія журналу «Кореспондент» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://korrespondent.net/ukraine>>.
7. Сайт Державного управління статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Отримано 30.09.2009. ХДУХТ, Харків.

© К.Ю. Величко, Л.Л. Носач, 2009.

УДК 332.143.(477)

Л.М. Зарецька

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВА ЕКОНОМІКА ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Розглянуто сутність інформаційної-мережної економіки. Проведено аналіз розвитку та сучасного стану інформаційного сектора в Україні.

Раскрыто содержание информационно-сетевой экономики. Проведен анализ развития и современного состояния информационного сектора в Украине.

The essence of information-network economy is considered. The analysis of development and modern position of information sector of Ukraine is carried out.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наприкінці двадцятого століття відбулося розширення мережних форм організації економіки господарюючих суб'єктів, масштабів й інтенсивності процесів обміну інформацією, пов'язаних з розвитком всесвітньої електронної мережі, в якій будь-яка компанія або індивід економічної системи можуть контактувати із приводу спільної роботи, торгівлі або обміну ідеями. Інформаційне суспільство й мережі Інтернет стають очевидно